

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

КАРПЕНКО ТЕТЯНА ПИЛИПІВНА

УДК 378.147 : 37.091.12 : 78 - 051] (043.3)

**ФОРМУВАННЯ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2010

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку суспільства, що характеризується соціально-економічними перетвореннями, високими темпами змін, що відбуваються в Україні і в світі, стрімкий технологічний прогрес ставлять перед системою освіти завдання, розв'язання яких сприяли б підвищенню рівня фахової підготовки майбутніх педагогів. Це набуває особливого значення в умовах сучасного розвитку національної системи освіти. Тому на сьогодні актуальною є проблема професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів, удосконалення змісту навчання, створення та втілення в практику роботи вищої школи новітніх методик викладання фахових дисциплін. Однією із ключових проблем педагогічної науки є процес формування професійної компетентності майбутнього педагога-музиканта, зокрема його концертмейстерської компетентності.

Професійна діяльність учителя в загальнопедагогічному і психологічному аспектах розглядалася в працях І. Беха, В. Галузинського, В. Гриньової, М. Євтуха, І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Пехоти, І. Підласого, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, М. Фіцули, А. Щербакова, М. Ярмаченка та ін. У науковій літературі компетентність учителя досліджувалася здебільшого у сфері педагогічної діяльності В. Адольфом, С. Гончаренком, І. Зимньою, Л. Карповою, Н. Кузьміною, А. Марковою, А. Хуторським, Г. Шевнюк та ін. Професійні якості вчителя музики були предметом дослідження О. Краснової-Соколової, М. Киргинцева, В. Крицького, В. Муцмахера, Г. Найдьонишевої та ін.

Питання музично-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики досліджувалися в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників Е. Абдулліна, Л. Арчажнікової, А. Болгарського, Н. Гуральник, А. Козир, О. Краснової-Соколової, І. Мостової, В. Муцмахера, О. Олексюк, Г. Падалки, В. Пустовіт, О. Рудницької та ін. Праці цих учених висвітлюють указану проблему в плані єдності вимог до змісту підготовки та професійної діяльності педагогів-музикантів, особливої значущості проблеми професійного зростання особистості та самовдосконалення на шляху до оволодіння теоретико-методологічними засадами майбутньої професійної діяльності.

Частково компетентність висвітлювалася у працях, присвячених питанням фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Зокрема, розглядалися сутність педагогічної діяльності вчителя музики (Е. Абдулін, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.), його музично-педагогічна культура (К. Васильковська, В. Мішеченко, Р. Тельчарова та ін.); особливості виконавської підготовки (Л. Василенко, Л. Гусейнова, Н. Згурська, Н. Кашкадамова, В. Крицький, І. Мостова, Г. Ніколаї, Г. Саїк, О. Щербініна та ін.), засвоєння музично-педагогічних знань (Е. Карпова, І. Малашевська, Є. Куришев та ін.), виховання ціннісних орієнтацій (В. Дряпіка, Н. Свещинська та ін.). Однак питання формування саме фахової компетентності майбутнього вчителя музики розглядалося здебільшого опосередковано.

Найбільш наближеними до нашого дослідження є дослідження А. Григор'єва, Е. Економової, Д. Науказ, В. Пустовіт, М. Сидорової, в яких розкривалися питання особливостей концертмейстерської підготовки. У деяких дослідженнях висвітлюються окремі аспекти компетентності, наприклад, уміння читати нотний текст з аркуша (О. Алексєєв, Л. Баренбойм, Р. Верхолаз, Т. Захарченко, В. Подольська та ін.); методи вдосконалення виконавського апарату музиканта-інструменталіста (О. Андрейко, Т. Захарченко та ін.); уміння музичного редагування (О. Гольденвейзер, М. Корноухов та ін.); специфіка роботи акомпаніатора з солістом (К. Виноградов, Л. Живов, Е. Економова, О. Люблінський, Є. Шендерович та ін.). Спеціальних досліджень, що розглядають проблему формування концертмейстерської компетентності вчителя музики, на сьогодні немає.

У системі підготовки таких фахівців одне із провідних місць належить дисципліні “Концертмейстерський клас”, яка є складовою цілісної програми гармонійного формування педагога-музиканта, спрямованого на досягнення кінцевої мети професійної підготовки майбутніх учителів, їх музично-педагогічної майстерності. Вона передбачає наявність у спеціаліста високих моральних якостей, широкого культурного світогляду, ґрунтовної психолого-педагогічної підготовки, значного об'єму музично-теоретичних знань, умінь та навичок у виконавській та методичній сферах, розвинених загальних, педагогічних та музичних здібностей. Саме ці якості педагогічно-виконавської майстерності формуються у концертмейстерському класі за правильного спрямування роботи студента, поглибленого вивчення відповідного репертуару. Засвоєння студентами цієї дисципліни сприятиме здобуттю необхідних для музиканта-педагога обсягу і рівня виконавської майстерності, забезпечить орієнтацію в сучасному мистецькому просторі. Системність набутих знань сприятиме професійній підготовці до роботи в галузі музичної педагогіки.

Індивідуальне навчання музично-виконавських дисциплін, що є невід'ємним компонентом професійної підготовки педагога-музиканта, має потенційно великі й водночас невикористані можливості для розвитку в студентів концертмейстерських якостей. Сприятливі умови для такого розвитку створює дисципліна “Концертмейстерський клас” на музично-педагогічних факультетах педагогічних навчальних закладів, оскільки студенти займаються спільним музикуванням (акомпанують і грають в ансамблях), у процесі якого саме й виявляються ці важливі виконавські якості. Дисципліна “Концертмейстерський клас” у межах циклу фахових дисциплін у поєднанні з ними є найбільш прийнятною для формування концертмейстерської компетентності майбутніх учителів музики, розвитку і формування виконавських умінь і навичок. Однак, проблему формування у студентів музично-педагогічних факультетів саме концертмейстерської компетентності, яка б відповідала вимогам педагогічної діяльності, не можна вважати достатньо розробленою. Відсутні спеціальні дослідження, спрямовані на обґрунтування структури методики формування концертмейстерської компетентності, педагогічних умов та завдань з їх формування.

Актуальність проблеми, її теоретичне й практичне значення для удосконалення підготовки майбутніх педагогів-музикантів, недостатня теоретична й методична її розробка, а також потреби вищої школи і зумовили вибір теми дослідження **“Формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення фахових дисциплін”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, є складовою комплексної наукової теми “Інноваційні технології формування фахівця в умовах особистісно-орієнтованого навчання та ступеневої освіти” (номер державної реєстрації 0107U004349). Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх педагогів-музикантів до професійної діяльності, а також під час викладання дисциплін “Ансамблева гра”, “Концертмейстерський клас”, “Спеціальний музичний інструмент”, у педагогічно-виконавській практиці студентів.

Тема дисертації затверджена вченою радою Кам'янець-Подільського державного університету (протокол №11 від 26. 12. 2006 р.) і узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол №3 від 20. 03. 2007 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні і науковому обґрунтуванні педагогічних умов та розробці методики формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі виконавсько-педагогічної підготовки.

Реалізація поставленої мети передбачала розв'язання таких основних завдань дослідження:

1. Здійснити аналіз науково-методичних джерел з проблеми формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів музикантів.
2. Конкретизувати сутність поняття “концертмейстерська компетентність”, “професійна компетентність педагога-музиканта”.
3. Визначити структуру, зміст формування концертмейстерської компетентності студентів.
4. Визначити критерії, показники сформованості концертмейстерської компетентності педагога-музиканта.
5. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови, розробити та експериментально перевірити методику формування концертмейстерської компетентності студентів у процесі вивчення фахових дисциплін, зокрема у концертмейстерському класі.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх педагогів-музикантів вищих педагогічних навчальних закладів.

Предмет дослідження – педагогічні умови, методика формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі професійної підготовки.

Методологічну та теоретичну основу дослідження склали філософські положення про сутність мистецтва як специфічної форми суспільної свідомості, художнього пізнання дійсності; положення загальної психології про

взаємозалежний розвиток психіки та діяльності особистості (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Б. Теплов та ін.); комунікативні функції художнього твору (Б. Асаф'єв, Є. Назайкінський, В. Медушевський та ін.); сучасні педагогічні концепції художньо-естетичного розвитку особистості (І. Зязюн, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Щолокова та ін.); професійно-педагогічні компетентності (В. Введенський, М. Карпетова, А. Колеснікова, О. Мутовкіна, О. Пехота, М. Тализіна та ін.); теоретичні та методичні положення мистецької освіти (Е. Кучменко, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, Л. Хлебнікова та ін.); концептуальні питання фахової підготовки майбутніх учителів музики (Е. Абдуллін, А. Болгарський, Л. Гусейнова, А. Козир, С. Мельничук та ін.); теорія інтонаційно-драматургічної організації музичних творів (Б. Асаф'єв, В. Медушевський, С. Яроцінський та ін.); теорія формування виконавської майстерності музиканта-інструменталіста (О. Алексєєв, Л. Баренбойм, М. Давидов, Н. Кашкадамова, Г. Нейгауз та ін.); сучасні наукові розробки концертмейстерської підготовки майбутніх педагогів-музикантів (Е. Економова, М. Моїсєєва, М. Сидорова та ін.).

Для розв'язання поставлених завдань дослідження були використані **методи** теоретичного та емпіричного рівнів. До першої групи увійшли методи теоретичного аналізу філософської, мистецтвознавчої та психолого-педагогічної літератури, чинних програм з музичних дисциплін, нормативних документів, аналізу, синтезу, узагальнення наукової інформації з досліджуваної проблеми, метою яких було розкриття питань формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у теорії та методиці музичної освіти. До групи емпіричних методів увійшли педагогічне спостереження (пряме і опосередковане), опитування, анкетування, тестування, бесіди, метод експертних оцінок, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний), методи статистичного та графічного опрацювання експериментальних даних. Ці методи дозволили вивчити динаміку формування концертмейстерської компетентності студентів, забезпечити достовірність отриманих даних.

База дослідження. Експеримент проводився впродовж 2005-2009 років на базі педагогічного факультету (спеціальність “Музичне мистецтво”) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, на музично-педагогічному факультеті Інституту мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка, на факультеті мистецтва і художньої освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького, на музично-педагогічному факультеті Миколаївського державного університету імені В. Сухомлинського. Дослідженням було охоплено 245 студентів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- визначено основні компоненти (мотиваційно-пошуковий, інформативно-когнітивний, операційно-діяльнісний), педагогічні умови формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів (психолого-педагогічні, організаційно-практичні, музично-дидактичні);

- розроблено методику формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів на основі визначених компонентів з використанням відповідних прийомів та методів навчання;
- розроблено критерії концертмейстерської компетентності (мотиваційний, інформаційний, операційний).

Конкретизовано поняття “концертмейстерська компетентність”, “професійна компетентність педагога-музиканта”.

Подальшого розвитку набули: систематизація етапності формування концертмейстерської компетентності студентів, музично-виконавських умінь і навичок, практичні підходи до втілення національної парадигми освіти у музичне навчання.

Практичне значення роботи пов’язане з можливостями впровадження ідей дослідження у навчальний процес; визначенням педагогічних умов та методики формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів, що може знайти своє застосування також у системі професійної підготовки музикантів-виконавців середніх та вищих педагогічних і мистецьких навчальних закладах з урахуванням їх специфіки. Основні положення дисертації віддзеркалені у програмі та посібнику “Концертмейстерський клас” для педагогічних навчальних закладів. Результати та матеріали дослідження можуть використовуватися викладачами спеціалізованих навчальних мистецьких закладів під час викладання спеціального музичного інструмента, концертмейстерського класу, ансамблевої гри, вчителями музики загальноосвітніх шкіл у класній та позакласній роботі.

Розроблена методика формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів упроваджена в навчально-виховну роботу зі студентами спеціальності “Музичне мистецтво” Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 29 від 6.05.2010 р.), Інституту мистецтв Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 06/886 від 11. 05. 2010 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 450-40/03 від 30.04.2010 р.), Миколаївського державного університету імені Василя Сухомлинського (довідка №08/585 від 11.05.2010 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення дисертації обговорювалися та отримали схвалення на: II Всеукраїнській науково-практичній конференції “Музично-педагогічна і творча діяльність М. Д. Леонтовича в контексті відродження національної освіти та культури”, присвяченій 125-річчю від дня народження М. Д. Леонтовича (Кам’янець-Подільський, 2002); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Інноваційні технології у підготовці фахівців культури: здобутки, проблеми, перспективи” (Кам’янець-Подільський, 2003); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Актуальні проблеми викладання музичних дисциплін у вищій школі” (Кременець, 2004); III Міжнародній науково-практичній конференції “Слов’янська музика в просвітницькій діяльності педагога” (Харків, 2006); II Міжнародній науково-практичній конференції “Гуманітарні орієнтири мистецької освіти” (Київ, 2007); Всеукраїнській

конференції “Інструментальне мистецтво у вищій школі: проблеми і перспективи професійної підготовки” (Кам’янець-Подільський, 2009), II Міжнародній науково-практичній конференції “Інновації у вищій освіті: проблеми та перспективи” (Кременець, 2010), III Всеукраїнській міжконфесійній науково-практичній конференції “Формування основ християнської моралі в процесі духовного відродження нації” (Кам’янець-Подільський, 2010), Міжнародному науково-практичному семінарі “Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору” (Кам’янець-Подільський, 2010), на засіданнях кафедри педагогіки, кафедри теорії, історії музики і гри на музичних інструментах, щорічних звітних науково-практичних конференціях Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Публікації. Основні теоретичні положення, результати та висновки дослідження висвітлено в 22 одноосібних науково-методичних публікаціях, серед них: 1 навчально-методичний посібник “Концертмейстерський клас”, 1 програма, 1 методичні рекомендації для викладачів і студентів педагогічних і мистецьких вищих і середніх спеціалізованих навчальних закладів, 8 статей у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, 11 статей – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура і обсяг дисертації зумовлена логікою наукового пошуку і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, переліку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації 226 сторінок. Основний текст викладено на 173 сторінках, додатки – на 19 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 1 схему, 5 рисунків. Список використаних джерел налічує 322 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, розкрито ступінь її висвітлення у сучасній психолого-педагогічній та науково-методичній літературі, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, теоретичні засади дослідження, методи дослідження, представлено наукову новизну, практичне значення, наведено відомості про зміст дослідницької роботи, апробацію та впровадження її результатів.

У першому розділі **“Теоретичні засади дослідження професійної компетентності майбутніх педагогів-музикантів”** досліджувану проблему розглянуто в контексті філософських, соціологічних і психолого-педагогічних знань; охарактеризовано проблему формування педагогічної компетентності, розкрито різні підходи до з’ясування сутності понять “концертмейстерська компетентність”, “професійна компетентність педагога-музиканта”.

Нами систематизовано сучасні дослідження проблеми компетентності як наукової категорії стосовно освіти. Вони характеризуються появою робіт, в яких професійна компетентність стає предметом спеціального всебічного розгляду (А. Маркова, Г. Найдъонишева, М. Рубінштейн, Б. Чижевський та ін.),

і тим фактом, що в документах, матеріалах ЮНЕСКО (1996 р.) окреслюється коло компетенцій, які вже повинні розглядатися як бажаний результат освіти. Можливий шлях розв'язання проблеми компетентизації освіти – занурити її в ширший контекст інших “одиниць” результатів навчання, а саме: культури, технології, знання, стратегій, метапрограм і фактів (С. Клепко та ін.).

Проблема розвитку компетентності в умовах модернізації вітчизняної освіти є однією з ключових на сучасному етапі, розглядається в працях В. Бутенко, І. Зязюна, В. Кременя, О. Падалки, М. Шкіля та ін. У психолого-педагогічній літературі правомірно визнається пріоритет компетентності як однієї з головних характеристик особистості майбутнього педагога поряд із гуманізмом, демократизмом, духовною культурою, комунікативністю, організаторським талантом (А. Колеснікова та ін.). Компетентність означає не лише належну поінформованість у широкому колі питань, а й відповідний стиль педагогічної діяльності, що ґрунтується на знаннях і практичному досвіді (А. Болгарський, С. Горбенко, І. Малишева, О. Ростовський, Л. Хлебнікова та ін.). Вона є необхідною ланкою постійного вдосконалення вже набутого інтелектуального й практичного досвіду, необхідним щаблем до пошуку ефективних шляхів підвищення виконавсько-педагогічної майстерності (Е. Краснова-Соколова, Т. Левшенко, В. Муцмахер, Н. Тимошенко та ін.). Компетентність – синонім поняття “поінформованість”, “обізнаність”, “досвідченість”, “авторитетність”, що конкретизується щодо різних галузей (лінгвістичної, соціальної, життєвої, професійної, громадянської тощо). Одну із перших спроб осмислення в європейському контексті завдань освіти, як формування в молоді духовної, політичної, економічної, соціальної компетенції здійснив Б. Чижевський. Компетенцію було визначено як загальну здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Поняття компетентності не зводиться тільки до знань і навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості; виокремлюються ознаки поняття компетентності – наявність знань для успішної діяльності, використання цих знань у практичній роботі, набір операційних умінь, володіння алгоритмами розв'язання завдань, здатність творчо підходити до професійної діяльності (В. Бутенко, В. Введенський, В. Гриньова, В. Кричевський, М. Ткач та ін.).

Поняття “компетентність” ученими трактується як інтелектуально і особистісно обумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини, що засновується на знаннях (І. Зимняя та ін.), як сукупність інтересів і знань спеціаліста, переконань, умінь і розвинутих здібностей, індивідуальних норм поведінки і освоєних методів діяльності (Л. Карпова, В. Сластьонін та ін.), як синтез наукових знань, умінь та навичок у сукупності з особистісними якостями (Н. Кузьміна, В. Гінецинський та ін.), як професійна спрямованість мотивації діяльності, стійкість і глибина пізнавальних інтересів, система ціннісних орієнтацій і переконань спеціаліста (В. Адольф, В. Введенський та ін.), як сукупність професійно-значущих якостей та виявлення творчості в процесі професійної діяльності (В. Шаповалов, В. Горова та ін.), як готовність на професійному рівні виконувати свої посадові і фахові обов'язки відповідно

до сучасних теоретичних надбань і кращого досвіду, наближення до світових вимог і стандартів (В. Маслов та ін.), як компонент особистісно-орієнтованої парадигми освіти з виділенням функцій компетенцій і компетентностей по відношенню до різних аспектів освіти (О. Хуторський та ін.).

Аналіз літератури з проблеми дозволив встановити, що компетентність є поєднанням такого рівня науки і практики у діяльності конкретної людини, який дає змогу постійно забезпечувати високий кінцевий результат з мінімальними витратами нервової, фізичної енергії, досягати ефективної організації особистої і колективної праці, є результатом ґрунтовної базової підготовки, творчої діяльності і безперервного підвищення світоглядного, професійного і загальнокультурного рівня в різноманітних формах. Концепція компетентності стала однією з провідних педагогічних теорій сучасності і охоплює широкий спектр соціальних, комунікативних умінь, заснованих на знаннях, досвіді, цінностях, які набуваються в процесі навчання.

Спираючись на наукові дослідження, встановлено, що одним із основних завдань сучасної вищої школи є формування компетентності як загальної здатності до суспільної діяльності, яка базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Підсумовуючи тлумачення “компетентність” різних наукових джерел, довідників, під компетенцією розуміємо здатність особистості до діяльності зі знанням справи, яка складається з глибокого розуміння суті виконуваних завдань і розв’язуваних проблем; досвід роботи, що є в даній галузі, активного оволодіння його досягненнями; вміння обирати засоби і способи дії, адекватні конкретним обставинам місця і часу; почуття відповідальності за досягнуті результати.

Вивчення та аналіз науково-методичної літератури з формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів дало підстави розглядати поняття “концертмейстерська компетентність” як складний багатоаспектний процес, що ґрунтується на загальних принципах мистецької педагогіки та врахуванні специфіки концертмейстерської підготовки фахівців; поняття “професійна компетентність педагога-музиканта” визначається нами як професійно-особистісна характеристика педагога, яка включає емоційно-ціннісне ставлення до музичного мистецтва, теоретичну і практичну готовність до виконання музично-педагогічної діяльності, сукупність особистісних якостей, що виявляються в цій діяльності й забезпечують її успішність; поняття “концертмейстерська компетентність” трактується нами як інтегративна здатність педагога-музиканта, що забезпечує готовність і успішність здійснення ним виконавсько-педагогічної діяльності на високому якісному рівні і базується на емоційно-ціннісному ставленні до майбутньої діяльності; на системі культурологічних, музично-естетичних, музично-психологічних, музично-педагогічних, музично-теоретичних, музично-виконавських знань, на системі узагальнених музичних умінь і професійно значущих концертмейстерських умінь; особливостях музичного сприйняття, виконавських здібностях; на професійно значущих особистісних якостях, що формуються в процесі підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі, – музикальності, музично-педагогічній інтуїції, музично-професійному мисленні.

У другому розділі “**Структура, компоненти та критерії сформованості концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів**” розроблено й теоретично обґрунтовано компоненти концертмейстерської компетентності, дається їх характеристика та обґрунтовуються критерії і особливості діагностики рівнів сформованості концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів.

Аналіз науково-методичної літератури з досліджуваної проблеми дозволив виявити, що методика з формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів має враховувати специфіку їх виконавсько-педагогічної діяльності, володіння навичками усвідомленого координування концертмейстерською діяльністю, що полягає в емоційно-ціннісному ставленні до музичного мистецтва, теоретичній і практичній готовності до виконання музично-педагогічної діяльності і сукупності особистісних якостей, що забезпечують її успішність.

Дослідивши проблему формування концертмейстерської компетентності, необхідності здійснення ефективної виконавсько-педагогічної діяльності в школі, ми встановили, що реалізація навчального процесу вимагає чіткої побудови і спрямування цієї діяльності, яка полягає у створенні методики викладання. Розроблена методика з формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів складається з концептуальної, змістової та процесуальної частин. Змістова частина містить такі компоненти концертмейстерської компетентності: *мотиваційно-пошуковий*, який забезпечує позитивну мотивацію педагога щодо виявлення і розвитку професійно-педагогічної компетентності і відображається в потребі та інтересі до музично-педагогічної діяльності, прагненні до вдосконалення концертмейстерського виконавства; *інформативно-когнітивний*, який передбачає розвиток обізнаності з питань мистецької педагогіки, фортепіанного і концертмейстерського виконавства, знання специфічних законів художньої творчості і закономірностей музичного мистецтва; *операційно-діяльнісний* компонент, що зумовлює наявність комплексу художньо-виконавських концертмейстерських умінь і навичок (уміння координувати власні виконавські дії з солістом, читати нотний текст з аркуша, редагувати, транспонувати та інтерпретувати його, добирати музику на слух, виконувати пісні під власний супровід).

Відповідно до визначених структурних компонентів формування концертмейстерської компетентності визначено критерії її сформованості у майбутніх педагогів-музикантів: *мотиваційний* критерій, який дозволяє визначити ставлення, інтерес і прагнення студентів до концертмейстерського виконавства в контексті музично-педагогічної діяльності; *інформаційний* критерій, що дозволяє визначити ступінь теоретичної обізнаності студентів з питань мистецької педагогіки, з виконавсько-інструментального мистецтва і концертмейстерської діяльності; *операційний*, що дає можливість охарактеризувати ступінь сформованості концертмейстерськими та художньо-виконавськими вміннями та навичками студентів.

Відповідно до критеріїв визначено три основні рівні сформованості концертмейстерської компетентності. *Високий (дієво-творчий) рівень*

концермейстерської компетентності характеризується сформованістю мотиваційних установок до музично-педагогічної діяльності, усвідомленням потреби вдосконалення концертмейстерської майстерності (ціннісним ставленням до виконавської діяльності, орієнтацією на спільну творчу роботу з учнями); націленістю майбутнього вчителя на самоосвіту і свідомий саморозвиток, що виявляється у глибокому усвідомленні потреби вдосконалення виконавських навичок, стійкій зацікавленості заняттями з концертмейстерського класу і ансамблевої гри. Музично-естетичні, музично-педагогічні, музично-теоретичні знання і уявлення студентів вирізняє глибина і свідомість, у них присутня розгорнутість і аргументованість думок про музику. Студенти вільно орієнтуються в питаннях мистецької педагогіки, вони обізнані з сучасними тенденціями її розвитку; знання студентів мають системний характер з історії музичного мистецтва, вони уміють інтегрувати знання на основі взаємодії мистецтв, демонструють високий ступінь зацікавленості концертмейстерською діяльністю – володіють уміннями координувати виконавські дії з солістами; вільно читати нотний текст з аркуша; транспонувати музичні твори у визначену тональність; редагувати нотний текст; добирати акомпанемент на слух; виконувати пісні з шкільного репертуару під власний супровід. Сформованість професійно значущих концертмейстерських умінь виявляється в емоційно-образному, цілісному і артистичному втіленні інтерпретаторського задуму музичних творів, вільному володінні інструментом, ансамблевого відчуття; вмінні передбачати розгортання музичного тексту, розподіляти увагу між виконанням музичного матеріалу і спілкуванням з аудиторією.

Середній (оцінно-регулятивний) рівень концермейстерської компетентності студентів визначається достатньою ґрунтовністю знань, розумінням їх професійної цінності, вмінням діалектично мислити, аналізувати й оцінювати педагогічні явища; досить стійкими поглядами і переконаннями; готовністю до музично-освітньої роботи з дітьми. Студенти цього рівня характеризуються нестабільними мотиваційними установками до музично-педагогічної діяльності, неяскраво вираженою потребою вдосконалення концертмейстерської майстерності, у самоосвіті і свідомому саморозвитку, усвідомленням необхідності занять концертмейстерського класу; зумовленістю мотивації вимогами навчальних програм з музичних дисциплін. Ступінь прагнення до концертмейстерської діяльності виявляється у нестійкому усвідомленні вдосконалення виконавських навичок, у не постійній зацікавленості заняттями з концертмейстерського класу і ансамблевої гри. У студентів цього рівня музично-естетичні, музично-педагогічні, музично-теоретичні знання і уявлення не завжди глибокі й усвідомлені, присутня обмеженість думок про музику. Студенти цього рівня не завжди орієнтуються в питаннях мистецької педагогіки, історії музичного мистецтва. Професійні знання і уявлення характеризуються належним об'ємом і усвідомленістю, проте вони не систематичні. Система узагальнених музичних і концертмейстерських умінь сформована достатньо повно. Студенти здатні передавати образно-емоційний зміст різних за характером і стилем музичних творів, але присутня

певна неуважність до деталізації виконання, до проявів емоційності й артистизму, слабкий слуховий контроль не дозволяють повною мірою творчо реалізувати весь комплекс творчих завдань, що стоять перед концертмейстером. Координування виконавських дій у роботі з солістами, читання нотного тексту неточне. Студенти цього рівня не володіють у достатній мірі концертмейстерськими вміннями: не завжди вдало читають нотний текст з аркуша, транспонують музичні твори у визначену тональність; редагують нотний текст; не уміло здійснюють добір акомпанементу на слух. У виконанні пісень з шкільного репертуару під власний супровід відсутні: ансамблеве відчуття, вміння передбачати розгортання музичного тексту, вільне володіння інструментом, артистичне втілення інтерпретаторського задуму музичних творів.

Низький (орієнтовний) рівень концертмейстерської компетентності характеризується недостатньо вираженою мотивацією до навчальної і професійно-педагогічної діяльності; слабкою орієнтацією в питаннях мистецької педагогіки; вузьким інформаційним фондом; відсутністю системи належних музичних і естетичних знань і уявлень; відсутністю умінь самоаналізу і адекватної самооцінки свого професійного розвитку. Нерозвиненість професійно-творчих умінь відбивається в низькому рівні ансамблевої культури; поверховому викладі музичного матеріалу; відсутністю навичок репетиційної роботи, усвідомленої вольової саморегуляції; здібності передавати ідейний задум музичного твору і створювати власну художньо-виконавську концепцію. Відсутність у студентів цього рівня необхідної теоретичної бази знань з питань мистецької педагогіки, володіння виконавськими навичками свідчить про недостатнє прагнення до концертмейстерського виконавства, несформованість навичок свідомого координування власною інструментальною підготовкою.

За результатами констатувального експерименту серед досліджуваних було виявлено 24,3% студентів з високим рівнем сформованості концертмейстерської компетентності, 37% – з середнім, 38,7% – з низьким. Проведене констатувальне дослідження продемонструвало недостатній рівень готовності до концертмейстерської діяльності. Діагностика рівня фахової підготовки студентів музично-педагогічних спеціальностей виявила конкретні проблеми цього процесу: потребу формування мотиваційних установок до концертмейстерського виконавства, розвитку технічних умінь та навичок, засвоєння студентами ґрунтовної науково-теоретичної бази знань з питань мистецької педагогіки, формування концертмейстерських умінь студентів.

Теоретичний і практичний аналіз проблеми дослідження спонукав до необхідності пошуку нових підходів у фаховій музично-педагогічній підготовці студентів з опорою на концепції нової парадигми освіти, новітні теорії музичного навчання в сучасних умовах розвитку національної освіти, які полягають в обґрунтуванні теоретичних засад, виявленні педагогічних умов і створенні відповідної методики формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів.

У третьому розділі **“Дослідно-експериментальна робота з формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення фахових дисциплін”** характеризуються педагогічні умови, розкрито зміст експериментальної методики формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів, здійснено впровадження в практику роботи та перевірено її ефективність, проаналізовано результати формувального експерименту.

Виявлено організаційно-педагогічні умови (психолого-педагогічні, організаційно-практичні, музично-дидактичні), які сприяють становленню і розвитку концертмейстерської компетентності педагога-музиканта, є просторово-освітнім середовищем, в якому вдало проходять процеси навчання, виховання і саморозвитку педагога, формуються професійально значущі концертмейстерські уміння, якості і властивості особистості, обумовлюючи високий рівень підготовленості фахівця до реалізації своїх професійних функцій у вищих навчальних закладах, у школах різного типу навчання.

Розроблена методика з формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів має структуру, яка включає такі частини: концептуальну (мета, завдання, принципи), змістову (компоненти формування концертмейстерської компетентності), процесуальну (етапи впровадження методики).

Метою впровадження експериментальної методики стало вдосконалення процесу формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів. Виокремлені компоненти формування концертмейстерської компетентності (мотиваційно-пошуковий, інформативно-когнітивний, операційно-діяльнісний) склали змістову частину методики. Відповідно до визначених компонентів концертмейстерської підготовки впорядковано методи, прийоми та засоби навчання. Добір методів здійснювався згідно з компонентами і метою етапів впровадження методики формування концертмейстерської компетентності, з урахуванням специфіки фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Розроблена методика передбачає наявність трьох етапів. На першому *організаційному* етапі відбувається адаптація студентів до вимог навчання у концертмейстерському класі, ознайомлення з навчальними завданнями, спільним і відмінним у змісті курсів “Концертмейстерський клас”, “Ансамблева гра”, здійснюється взаємозв’язок з дисциплінами “Спеціальний музичний інструмент”, “Додатковий музичний інструмент”, формування мотиваційних установок студентів на розвиток концертмейстерської компетентності, формування вмінь та навичок концертмейстерського виконавства; ознайомлення зі специфікою підготовки концертмейстерів до педагогічної діяльності та з солістами-виконавцями. На цьому етапі найбільш уживаними і доцільними стали методи словесні (пояснення, розповідь, бесіда, обговорення, поточний коментар), вербалізація змісту художніх творів (демонстрація музичних творів, художнє ілюстрування словесних пояснень) (за Г. Падалкою). *Інформаційний* етап передбачав проведення роботи з формування виконавських умінь, стійкої мотивації до занять у концертмейстерському класі, в класах

спеціального і додаткового музичного інструмента, ґрунтовної теоретичної підготовки з питань мистецької педагогіки. На цьому етапі використовувалися методи відповідно до характеру завдань за етапами навчання (ознайомлювальні, опрацювання, пошук доцільного репертуару, залучення до творчої діяльності, зацікавлення художньою діяльністю, спонукання до творчого самовираження, художньо-психологічна підтримка). *Виконавський* етап проводився впродовж останніх навчальних семестрів і передбачає застосування набутих концертмейстерських умінь на практиці, узагальнення та закріплення досвіду інструментального виконавства, формування у студентів інструментально-виконавських і педагогічних знань, умінь та навичок, їх адаптацію до умов професійної діяльності вчителя музики, нагромадження відповідного репертуару для проведення навчально-виховної та освітньої роботи. На цьому етапі найбільш уживаними стали методи відповідно характеру музичної діяльності майбутніх фахівців – наслідувальні художньо-творчі методи (вправляння, адаптування (спрощення) нотного тексту, ескізне опрацювання художнього твору, варіантна розробка та інтерпретаційне опрацювання художнього матеріалу, імпровізація, спонукання до створення художніх образів, спільної творчої діяльності).

Якщо на початку формуального експерименту між рівнями формування концертмейстерської компетентності студентів експериментальної і контрольної груп не було зафіксовано значних відмінностей ($\chi^2_{\text{п}} = 2,48$), то в кінці формуального експерименту відзначається статистична значуща на 0,001 рівні відмінність ($\chi^2_{\text{к}} = 43,95$). Це свідчить про статистично підтверджену вищу ефективність формування концертмейстерської компетентності в експериментальній групі.

Таблиця 1

Динаміка змін рівнів сформованості концертмейстерської компетентності студентів контрольної та експериментальної груп (у %)

Критерії	Групи	Рівні					
		На початку експерименту			У кінці експерименту		
		Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Мотиваційний	КГ	48	46	6	34	56	10
	ЕГ	49,1	45,4	5,5	18,2	52,7	29,1
Інформаційний	КГ	54	42	4	40	54	6
	ЕГ	54,6	41,8	3,6	16,4	60	23,6
Операційний	КГ	48	46	6	30	60	10
	ЕГ	50,9	43,6	5,5	14,5	60	25,5
Середній показник	КГ	50	44,7	5,3	34,7	56,6	8,6
	ЕГ	51,5	43,6	4,9	16,5	57,5	26

Статистичні обчислення результатів діагностування студентів контрольних і експериментальних груп та їх порівняння до і після проведення формуального експерименту свідчать про дієвість розробленої методики з формування

концертмейстерської компетентності, доцільність її застосування у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Результати якісного та кількісного опрацювання даних експерименту сприяли обґрунтуванню ефективності запропонованої методики. Здійснення порівняльного аналізу даних таблиці 1 та результатів обчислення χ^2 -критерію дозволяє констатувати, що студенти експериментальної групи показали значно вищий рівень концертмейстерської компетентності, ніж студенти контрольної групи.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено теоретичне узагальнення і нове розв'язання проблеми формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у системі вищої музично-педагогічної освіти, розроблено та апробовано методику формування концертмейстерської компетентності майбутніх фахівців, обґрунтовано критерії та відповідні показники діагностики рівнів означеної компетентності. Проведене дослідження дало підстави зробити узагальнюючі висновки відповідно до поставлених і розв'язаних завдань.

1. На основі узагальнення результатів теоретичного аналізу наукових джерел встановлено, що питання концертмейстерської компетентності майбутніх учителів музики не знаходить необхідного відображення у науково-методичній літературі, виявлено недостатню розробку теоретичних та практичних аспектів досліджуваної проблеми. Вивчення науково-методичних засад мистецької педагогіки дозволило виявити, що наявні методичні джерела не охоплюють усіх аспектів концертмейстерської підготовки майбутніх педагогів-музикантів, у них недостатньо врахована специфіка виконавської підготовки фахівців, необхідність оволодіння навичками концертмейстерської діяльності.

2. Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив конкретизувати поняття “концертмейстерська компетентність” педагога-музиканта та “професійна компетентність педагога-музиканта”. Поняття “професійна компетентність педагога-музиканта”, крім загальнопедагогічного аспекту, детермінована специфікою музичного мистецтва, і визначається нами як професійно-особистісна характеристика педагога, яка включає в себе емоційно-ціннісне ставлення до музичного мистецтва, теоретичну і практичну готовність до виконання музично-педагогічної діяльності і сукупність особистісних якостей, що виявляються в діяльності і забезпечують її успішність; “концертмейстерська компетентність” трактується нами як інтегративна здатність педагога-музиканта, що забезпечує готовність і успішність здійснення ним педагогічно-виконавської діяльності на високому рівні. Концертмейстерська компетентність педагога-музиканта – інтегративно-особистісне утворення, що свідчить про широку мистецьку і методичну ерудицію, здатність до використання раціональних методів пошуку відповідної інформації, вільне володіння концертмейстерськими вміннями і схильність до їх постійного вдосконалення, наявність досвіду специфічного застосування виконавсько-концертмейстерських умінь у музично-

виховній роботі. Концертмейстерська компетентність базується на емоційно-ціннісному ставленні педагога-музиканта до майбутньої діяльності; на системі культурологічних, музично-естетичних, музично-психологічних, музично-педагогічних, музично-теоретичних, музично-виконавських знань; на системі узагальнених музичних умінь і професійно значущих концертмейстерських умінь; особливостях музичного сприйняття, виконавських і піаністичних здібностях; на професійно значущих особистісних якостях, що формуються в процесі підготовки у вищому навчальному закладі, – музикальності, що інтерпретує здібності, музично-педагогічній інтуїції, музично-професійному мисленні. Формування концертмейстерської компетентності в майбутніх педагогів-музикантів забезпечується професійно-педагогічною спрямованістю навчального процесу в концертмейстерському класі, чітким визначенням необхідних для засвоєння музично-теоретичних і психолого-педагогічних знань та видів діяльності, спрямованих на розвиток професійно важливих властивостей особистості, спеціальних музичних і професійно-педагогічних здібностей та формування специфічних виконавських навичок.

3. Визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, які у комплексній їх реалізації сприяють формуванню концертмейстерської компетентності педагога-музиканта, забезпечують ефективність формування концертмейстерської компетентності, а саме: а) психолого-педагогічні умови (орієнтація навчально-виховного процесу в концертмейстерському класі педагогічного вищого навчального закладу на спрямування і розвиток у студентів професійної компетентності у виконавській діяльності; перехід майбутнього педагога-музиканта з позиції об'єкта виховання і навчання на позицію суб'єкта педагогічної діяльності; усвідомлення і розуміння студентами важливості розвитку і вдосконалення концертмейстерської компетентності як необхідного елемента професійного розвитку і невід'ємного компонента якісної професійної підготовки до майбутньої музично-педагогічної діяльності); б) організаційно-практичні умови (створення художньо-естетичного середовища на рівні вищого навчального закладу; освоєння майбутніми педагогами-музикантами практики концертмейстерського виконавства; здійснення міжпредметних зв'язків на змістовому і технологічному рівнях); в) музично-дидактичні умови (множинність і варіативність навчально-педагогічного репертуару студентів; оптимальне поєднання ефективних методів і прийомів, що віддзеркалюють специфічний характер концертмейстерської діяльності педагога-музиканта).

4. Обґрунтовано критерії концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів: мотиваційний критерій, який характеризується ступенем інтересу до музично-педагогічної та концертмейстерської діяльності, мірою ставлення до концертмейстерської діяльності, ступенем прагнення до вдосконалення концертмейстерського виконавства; інформаційний критерій, який дозволяє визначити теоретичну обізнаність студентів з питань мистецької педагогіки, обізнаність з історією інструментального мистецтва і концертмейстерського виконавства; операційний, який забезпечується показниками: рівнем володіння концертмейстерськими навичками, ступенем сформованості художньо-виконавських умінь та навичок. Результати

констатувального етапу дослідження свідчать про недостатній рівень сформованості концертмейстерської компетентності студентів (низький – 38,7%, середній – 37%, високий – 38,7%).

5. Визначено структуру методики формування концертмейстерської компетентності музиканта-педагога; встановлено, що рівень концертмейстерської компетентності студентів зростає в результаті застосування розробленої методики, становить розгорнутий у часі об'єктивний процес, який має мету, включає концептуальну, змістову, процесуальну частини; містить чітке впорядкування відповідних методів формування концертмейстерської компетентності. Змістова частина методики охоплює мотиваційно-пошуковий, інформативно-когнітивний, операційно-діяльнісний компоненти з відповідними до них критеріями. Мотиваційний – передбачав формування інтересу до музично-педагогічної діяльності, ставлення до концертмейстерської діяльності; прагнення до вдосконалення концертмейстерського виконавства; інформаційний – спрямований на формування науково-теоретичної бази – обізнаності з дисциплін музично-теоретичного циклу, з історією фортепіанного і концертмейстерського виконавства; операційний сприяв формуванню технічних та художньо-виконавських концертмейстерських умінь та навичок. Дослідження підтвердило ефективність комплексної єдності означених компонентів, що забезпечує цілісне динамічне формування концертмейстерських навичок.

6. Обґрунтовано методику формування концертмейстерської компетентності майбутніх фахівців, яка складається з трьох взаємопов'язаних етапів навчання: організаційного (спрямованого на адаптацію студентів до умов навчання у вищому навчальному закладі, ознайомлення зі специфікою вивчення дисципліни “Концертмейстерський клас”, формування первинних мотиваційних установок на процес виконавського розвитку, формування початкових елементарних понять і навичок концертмейстерської діяльності); інформаційного (який передбачав проведення основної роботи з розвитку художньо-виконавських умінь та навичок, формування стійкої мотивації до занять, ґрунтовної теоретичної підготовки з питань мистецької педагогіки); виконавського (спрямованого на застосування набутих виконавських умінь та навичок на практиці, узагальнення та закріплення досвіду, адаптацію концертмейстерських умінь та навичок до умов професійної діяльності вчителя музики). Кожен етап формування експерименту характеризується певною метою, завданнями, відповідними методами організації навчальної діяльності студента і забезпечує взаємозв'язок та взаємопроникнення всіх компонентів формування концертмейстерської компетентності.

7. За результатами впровадження експериментальної методики формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у практику музично-виконавської підготовки студентів музично-педагогічних факультетів встановлено значне зростання рівня концертмейстерської компетентності в студентів експериментальної групи (27,9% – високий, 57,7% – середній, 16,4% – низький), тоді як у контрольній групі, де виконавська підготовка здійснювалася за традиційною методикою,

вагомих позитивних змін не відбулося (8,7% – високий, 56,7% – середній, 34,7% – низький). Узагальнення цих показників, завдяки використанню методики статистичного обчислювання, а саме χ^2 -критерію, довело, що рівень концертмейстерської компетентності студентів експериментальної групи вищий, ніж у студентів контрольної групи. Це свідчить про ефективність запропонованої методики, доцільність її використання в процесі фахової підготовки студентів музично-педагогічних факультетів у вищій школі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів. Її розв'язання в подальшому може проводитися у напрямі дослідження вдосконалення концертмейстерської майстерності, формування технічних умінь та навичок, подальшого вивчення потребують питання педагогічного спрямування інструментальної підготовки, взаємозв'язку музично-педагогічного та виконавського напрямів діяльності педагога-музиканта.

Публікації автора за темою дисертації Посібник, програма, методичні рекомендації

1. Карпенко Т.П. Концертмейстерський клас : навч.-метод. посібн. / Т.П.Карпенко. — Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький, 2010. — 246 с. (гриф МОН України).
2. Карпенко Т.П. Концертмейстерський клас : програма. / Т.П.Карпенко. — Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький, 2010. — 30 с.
3. Карпенко Т. П. Концертмейстерський клас : метод. рекомендації. Для спеціальності 6.020200 “Музична педагогіка і виховання” / Т. П. Карпенко — Кам'янець-Подільський : інформаційно-видавничий відділ, 2005. — 34 с.

Статті у наукових фахових виданнях

4. Карпенко Т. П. Підготовка майбутніх учителів музики до виконавської діяльності засобами фольклору / Т. П. Карпенко // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. — К., 2004. — Вип. 35. — С. 107-115.
5. Карпенко Т. П. Методи роботи з підготовки майбутнього вчителя музики у концертмейстерському класі / Т. П. Карпенко. // Наукові записки. — Ніжин, 2005. — №2 — С. 53-56.
6. Карпенко Т. П. Розкриття питання підготовки вчителя музики до виконавської діяльності у науково-методичній літературі / Т. П. Карпенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. — Кам'янець-Подільський, 2007. — Вип. 13. — С. 241-242.
7. Карпенко Т. П. Формування концертмейстерської компетентності майбутнього вчителя музики / Т. П. Карпенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць / Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти”, 26-27 квіт. — К., 2007. — Вип. 5 (10). — С. 111-113.

8. Карпенко Т. П. Формування артистичних якостей – складової виконавської компетентності у майбутніх педагогів-музикантів / Т. П. Карпенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. — Кам'янець-Подільський, 2007. — Вип. 13. — С. 165-167.

9. Карпенко Т. П. Музично-теоретичні знання — компонент фахової компетентності майбутнього вчителя музики / Т. П. Карпенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету. Серія педагогічна. — Кам'янець-Подільський, 2008. — Вип. 15 — С. 210-213.

10. Карпенко Т. П. Концертмейстерська компетентність учителя музики / Т. П. Карпенко // Збірник наукових праць. Педагогічна освіта : теорія і практика, 2009. — Вип. 1. — С. 228-233.

11. Карпенко Т. П. Підготовка майбутніх учителів музики до концертмейстерської діяльності / Т. П. Карпенко // Зб. наук. праць. Педагогічна освіта : теорія і практика. Кам'янець-Подільський, 2010. — Вип. 4. — С. 286-293.

Статті у збірниках наукових праць та матеріалів конференцій

12. Карпенко Т. П. Формування виконавської майстерності у студентів педфаку на заняттях з музичних дисциплін / Т. П. Карпенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. — Кам'янець-Подільський, 2001. — Вип. 4. — С. 178-182.

13. Карпенко Т. П. Розвиток виконавських навичок майбутніх учителів музики у класі фортепіано. / Т. П. Карпенко. // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. — Кам'янець-Подільський, 2003. — Вип. 5. — С. 172-173.

14. Карпенко Т. П. До питання про функції музичних знань в процесі інтерпретації музики / Т. П. Карпенко // Інноваційні технології у підготовці фахівців культури : здобутки, проблеми, перспективи / відп. ред. М. Мамченко. — Кам'янець-Подільський, 2003. — С. 192-194.

15. Карпенко Т. П. Формування почуття ансамблю у майбутніх учителів музики / Т. П. Карпенко // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного ун-ту. — Кам'янець-Подільський, 2006. — Вип. 5. — 1. — С. 196-197.

16. Карпенко Т. П. Виконавство як засіб підвищення ефективності педагогічної підготовки вчителя музики / Т. П. Карпенко // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. — Кам'янець-Подільський, 2003. — Вип. 2. — 1. — С. 301-302.

17. Карпенко Т. П. Музично-виконавська діяльність як провідний спосіб формування професійних якостей майбутніх вчителів музики / Т. П. Карпенко // Збірник наукових праць. — Кам'янець-Подільський, 2005. — Вип. 4. — С. 166-167.

18. Карпенко Т. П. Формування виконавських навичок у майбутніх учителів засобами української музики / Т. П. Карпенко // Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. СПДМ (XI Ukr. “ЕРТА”). — Харків, 2008. — Вип. 3. — С. 113-116.

19. Карпенко Т. П. Розвиток емоційності у процесі формування професійних якостей у майбутніх учителів музики / Т. П. Карпенко // Збірник

наукових праць викладачів Кам'янець-Подільського університету. — Кам'янець-Подільський. — 1997. — Вип. 1. — С. 232-236.

20. Карпенко Т. П. Специфіка професійної діяльності концертмейстера в сумісній діяльності зі студентом-вокалістом / Т. П. Карпенко // Зб. за підсумками звіт. наук.-практ. конф. викладачів, докторантів і аспірантів. — Кам'янець-Подільський, 2008. — Вип. 7. — 5. — С. 134-135.

21. Карпенко Т. П. Характеристика професійної компетентності педагога-музиканта / Т. П. Карпенко // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного ун-ту ім. Івана Огієнка. — Кам'янець-Подільський, 2009. — Вип. 8. — 5. — С. 144-145.

22. Карпенко Т. П. Формування концертмейстерських навичок майбутнього вчителя музики / Т. П. Карпенко // Зб. наук. праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2009. — Вип. 1. — С. 271-272.

АНОТАЦІЇ

Карпенко Тетяна Пилипівна. “Формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення фахових дисциплін”. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2010.

У дисертаційному дослідженні розглянуто проблему формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів, проаналізовано методичні аспекти процесу їх концертмейстерської підготовки. Охарактеризовано стан процесу формування концертмейстерської компетентності студентів, конкретизовано основні поняття “концертмейстерська компетентність”, “професійно-педагогічна компетентність педагога-музиканта”, визначено та обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості концертмейстерської компетентності. Розроблено та теоретично обґрунтовано методику формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів, експериментально доведено її ефективність. В основу методики покладено здійснення професійної підготовки студентів з формування концертмейстерської компетентності за визначеними компонентами, а саме: мотиваційно-пошуковим, інформативно-когнітивним, операційно-діяльнісним.

Здійснення аналізу та порівняння результатів дослідження сприяло підтвердженню ефективності пропонованої методики формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів та її значущості для подальшого вдосконалення теорії та практики концертмейстерської підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Ключові слова: формування концертмейстерської компетентності, методика, майбутні педагоги-музиканти, компоненти концертмейстерської підготовки.

Карпенко Татьяна Филипповна. “Формирование концертмейстерской компетентности будущих педагогов-музыкантов в процессе изучения профессиональных дисциплин”. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова. – Киев, 2010.

Работа посвящена теоретико-экспериментальному исследованию проблемы формирования концертмейстерской компетентности педагогов-музыкантов в процессе исполнительско-педагогической подготовки, проанализированы методические проблемы формирования их концертмейстерских умений и навыков. В ней конкретизированы понятия: “профессионально-педагогическая компетентность”, “концертмейстерская компетентность педагога-музыканта”, которые детерминированы спецификой музыкального искусства и определяются как интегральная способность педагога-музыканта, которая обеспечивает готовность осуществления педагогически-исполнительской деятельности на высоком качественном уровне; определены и обоснованы критерии, показатели и уровни формирования концертмейстерской компетентности у студентов музыкально-педагогических факультетов. Разработана и теоретически обоснована методика обучения педагогов-музыкантов, определены её компоненты, в соответствии с которыми упорядочены методы концертмейстерской подготовки. Экспериментально проверена эффективность методики формирования концертмейстерской компетентности, доказана целесообразность ее использования в процессе подготовки будущих педагогов-музыкантов.

Определена структура методики формирования концертмейстерской компетентности специалистов, содержательная часть которой охватывает мотивационно-поисковый, информативно-когнитивный, операционно-деятельностный компоненты. Разработанная методика формирования концертмейстерской компетентности состоит из трех взаимосвязанных этапов обучения: организационного (направленного на адаптацию студентов согласно требований к обучению в концертмейстерском классе, ознакомление со спецификой изучения дисциплины “Концертмейстерский класс”, формирования первичных мотивационных установок на процесс исполнительского развития, формирования начальных элементарных понятий и навыков концертмейстерской деятельности, взаимосвязь с другими дисциплинами профилирующего цикла); информационного (который предусматривал проведение основной работы по развитию художественно-исполнительских умений и навыков, формирования стойкой мотивации к занятиям, основательной теоретической подготовки по вопросам педагогики искусств); исполнительского (направленного на практическое применение приобретенных исполнительских умений и навыков, обобщение и закрепление опыта, адаптацию концертмейстерских умений и навыков согласно условий профессиональной деятельности учителя музыки). Каждый этап формирующего эксперимента характеризуется определенной целью, заданиями,

соответствующими методами организации учебной деятельности студентов.

Результаты внедрения экспериментальной методики формирования концертмейстерской компетентности будущих педагогов-музыкантов в практику музыкально-исполнительской подготовки студентов музыкально-педагогических факультетов подтверждают значительный рост уровня концертмейстерской компетентности у студентов экспериментальной группы (27,9% – высокий, 57,7% – средний, 16,4% – низкий), тогда как в контрольной группе, где концертмейстерская подготовка осуществлялась по традиционной методике, весомые позитивные изменения не состоялись (8,7% – высокий, 56,7% – средний, 34,7% – низкий). Обобщение этих показателей благодаря использованию методики статистического вычисления, а именно χ^2 -критерия, доказало, что уровень концертмейстерской компетентности студентов экспериментальной группы выше, чем у студентов контрольной группы. Анализ и сравнение результатов исследования способствовали подтверждению эффективности предлагаемой методики формирования концертмейстерской компетентности будущих педагогов-музыкантов.

Ключевые слова: формирование концертмейстерской компетентности, методика обучения, будущие педагоги-музыканты, компоненты концертмейстерской подготовки.

Karpenko, Tetyana Pylypivna. "Development of concertmaster competence of the future teachers/musicians when studying professional disciplines". – Manuscript.

Dissertation towards the award of the degree of candidate of pedagogical sciences in speciality 13.00.04 – Theory and methods of professional training. – M.P.Dragomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2010.

The dissertation examines the problem of concertmaster competence development of the future teachers/musicians; it gives an insight into the methodological aspects of the concertmaster training. Conditions conducive to the development of the concertmaster competence in students are analysed; the basic concepts of “concertmaster competence” are scrutinized; “professional-pedagogical competence” of teachers/musicians is determined; the criteria, indicators, and development levels of concertmaster competence are established. The development techniques of the concertmaster competence of the future teachers/musicians are developed and theoretically substantiated; their efficiency is experimentally proved. The training techniques necessary for the development of the concertmaster performing skills and pedagogical competence of the students are based on the following components: motivational research, informative-cognitive approach, and positive attitude.

The analysis performed and comparison of the results obtained during the research process confirmed the efficiency of the suggested techniques of the concertmaster competence development of the future teachers/musicians and their importance for further improvement of the theory and practice of the concertmaster training of the future teachers of music.

Key words: development of concertmaster competence, training techniques, future teachers/musicians, components of concertmaster training.

Підписано до друку 31.08.2010.
Формат 60х84 1/16. Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 1,39.
Зам. № 822. Наклад 100 пр.

ПП Буйницький О.А.
32300, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський,
вул. Маршала Харченка, 24. Тел. (03849) 3-35-23.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
від 28.04.2006 р. серія ДК № 2477

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Печенюк Майя Антонівна,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
заступник декана педагогічного факультету
з наукової роботи та інформатизації
навчального процесу, професор кафедри методики
музичного виховання, вокалу і хорового диригування.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Падалка Галина Микитівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, професор кафедри
фортепіанного виконавства та художньої культури;

кандидат педагогічних наук, доцент
Лебедєв В'ячеслав Кузьмич,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, завідувач кафедри
музикознавства та інструментальної підготовки.

Захист відбудеться 15 жовтня 2010 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, за адресою: вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601.

Автореферат розісланий 6 вересня 2010 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. Д. Сиротюк